

УДК 657.4

Банасько Т.М., здобувач,
Житомирський державний технологічний університет**ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ:
ЗНАЧЕННЯ ТА МЕТОДИКА ЗДІЙСНЕННЯ**

*Розглянуто основні питання економічного аналізу використання нематеріальних активів.
Описано методики проведення та дана характеристик основних етапів аналізу
використання нематеріальних об'єктів. Визначено проблеми аналізу невідчутних
активів та запропоновані шляхи їх вирішення*

Постановка проблеми. На зламі XX та XXI століть економіка вийшла на новий етап свого розвитку. Інтеграційні процеси, поява єдиного інформаційного простору стали каталізаторами появи нової економіки, глобальної за своїми масштабами.

Інформатизація суспільства сьогодні є одним з визначальних факторів розвитку. Завдяки цьому основним фактором появи економіки, нової за своїм змістом, є зміна ролі інформації в світі. Суспільство поступово переорієнтувалось з матеріальних ресурсів на інформаційні, з масового виробництва та споживання товарів на індивідуальну реалізацію інтересів, очікувань та потреб шляхом споживання персоналізованих інформаційних продуктів.

Специфічні якості нової економіки проявляються на макро- та мікрорівнях. Але даний прояв можливий лише за умови використання нового за своєю суттю капіталу – інтелектуального, тобто заснованого на знаннях.

Сьогодні інформація та знання є основними об'єктами управління, тому лідерами стають компанії, які більш швидко та якісно працюють з інформацією. Та ефективність управління такими об'єктами залежить не лише від своєчасного отримання необхідної інформації про них, але й від правильного та якісного аналізу їх використання тим чи іншим суб'єктом господарювання. Лише якісна оцінка ситуації підприємства за умови використання нематеріальних ресурсів надасть можливість підприємству виявити проблемні аспекти власної діяльності та прийняття рішень щодо їх усунення.

Весь комплекс питань з приводу придбання та використання нематеріальних активів поєднує в собі поняття економічного аналізу використання даного виду активів. За допомогою різних способів та прийомів дослідження зміни та розвитку обсягів нематеріальних активів взаємопов'язана система знань під назвою аналіз визначає основні риси та забезпечує цільове управління ними. А оскільки конкурентні переваги надають підприємству можливість отримання максимального ефекту від власної діяльності, то забезпечення вчасного та оперативного аналізу використання нематеріальних активів допоможуть усунути всі наявні недоліки, що стримують розвиток діяльності.

За таких обставин вивчення та практичне застосування економічного аналізу використання нематеріальних активів можливе лише при знанні основних його особливостей та характеристики етапів виконання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню особливостей економічного аналізу використання нематеріальних активів, їх наявності та руху на підприємстві, а також ефективності використання присвятили свої дослідження Ф.Ф. Бутинець, В.І. Гагін, Є.В. Мних, С.З. Мошенський, О.В. Олійник, І.Ф. Прокопенко, П.Я. Попович, І.Т. Райковська, Н.В. Тарасенко, І. Тарасюк та ін. Та все ж питання аналізу використання нематеріальних ресурсів на сьогодні є недостатньо вивченими та потребують всебічних та глибоких досліджень.

Метою нашого дослідження є визначення ролі та вивчення методологічних основ проведення економічного аналізу використання нематеріальних активів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Поняття "нематеріальні активи" використовується не

тільки в бухгалтерському обліку, а також в управлінні, аналізі діяльності і безпосередньо у повсякденному житті. Зміст цього поняття відрізняється в національних стандартах бухгалтерського обліку різних країн, а також в різних видах професійної діяльності.

За таких умов економічний аналіз, як одна з основних систем, яка забезпечує прийняття управлінських рішень повинна мати відповідний методологічний інструментарій для здійснення аналізу використання нематеріальних активів з метою задоволення зростаючих потреб заінтересованих користувачів.

В силу того, що сьогодні нарізла нагальна потреба у правильному та ефективному проведенні використання у нематеріальних об'єктів, вважаємо за потрібне розглянути загальні його особливості та визначити можливі напрями його здійснення на підприємстві.

Найефективнішим економічний аналіз використання нематеріальних активів буде лише у тому випадку, якщо він здійснюється на основі достовірних даних про всі нематеріальні об'єкти, що використовує у своїй діяльності підприємство. Важливим є відображення нематеріальних активів у повному обсязі. А сьогодні з цим виникає чимало проблем. По-перше, недосконалість законодавчої бази щодо регулювання обліку нематеріальних активів призводить до того, що не всі об'єкти, які мають бути віднесені до нематеріальних, відображаються у їх складі. По-друге, проблематичним є оцінка нематеріальних активів. В силу того, що існують різні методи та способи визначення вартості даних об'єктів, не завжди вони обираються правильно. Вказані проблеми призводять до того, що балансова вартість підприємств значно відрізняється від реальної. В результаті виникають неточності отриманих даних при проведенні аналізу, що негативно впливає на різні аспекти використання нематеріальних активів, насамперед управлінські. Рішення, що приймаються на базі таких даних не дають очікуваного ефекту.

Питання економічного аналізу відіграють важливу роль при оцінці ефективності господарської діяльності та пошуку шляхів її підвищення. Будь-яка підприємницька діяльність потребує постійного контролю за своїм розвитком, аналізу процесів під дію яких потрапляє підприємство в сучасних умовах господарювання. Це, передусім, пов'язано із зміною економічних умов, в яких працює підприємство, кон'юнктури ринку, податкового законодавства тощо. Суть проблеми полягає в тому, що більшість підприємств, які зіткнулися з перешкодами, не задумуються над необхідністю та важливістю саме економічного аналізу своєї діяльності, а тому взагалі його не здійснюють. На підприємствах відсутні кваліфіковані економісти, які могли б ефективно здійснювати аналіз основних показників діяльності підприємства і своєчасно розробляти можливі шляхи виходу з кризових ситуацій.

Економічний аналіз необхідний на всіх етапах підприємницької діяльності: від створення підприємства до здійснення кожного кроку його функціонування. Тим більше, в ситуації, що склалася сьогодні в Україні, роль економічного аналізу значно зростає, особливо в умовах виникнення кризових явищ на підприємстві, коли саме завдяки проведенню комплексного економічного аналізу вдається визначити причини кризи та розробити і обґрунтувати можливі шляхи виходу з неї. Сучасний економічний аналіз дає можливість запроваджувати на підприємстві системи комп'ютерного аналізу основних

показників діяльності підприємства, але недоліком є те, що в Україні така практика проведення економічного аналізу не знайшла широкого розповсюдження.

Вивчення загальних принципів та етапів, вдосконалення системи аналізу діяльності підприємства є основним завданням аналітиків. Але без достатнього вивчення всіх питань, пов'язаних з економічним аналізом активів господарюючих суб'єктів, зокрема нематеріальних, управлінський персонал не в змозі надати якісну та достовірну оцінку діяльності підприємств та прийняти найдоцільніші управлінські рішення.

При чому важливим є здійснення такого групування нематеріальних об'єктів, що допоможе в найкоротші терміни та в зручному вигляді здійснити оцінку стану підприємства.

Інформація про активи підприємства потрібна не лише внутрішнім, але й зовнішнім користувачам. Сьогодні важливим є створення умов для залучення інвестицій ззовні з метою вдосконалення та покращення прибутковості діяльності підприємств. А інвестори мають бути впевнені в тому, що вкладені ними кошти дійсно дадуть очікувані вигоди.

Саме тому керівники підприємств мають максимально зосередити увагу на аналізі діяльності підприємства, щоб мати змогу виявити її проблемні сторони та створити умови для їх вирішення. Адже, перш за все, важливою є довіра з боку споживачів та контрагентів. Це допоможе зробити підприємство конкурентоспроможним на певному сегменті ринку, закріпити за собою певні позиції, а в майбутньому завоювати й нові.

Більшість труднощів з приводу застосування економічного аналізу використання нематеріальних активів господарюючими суб'єктами пов'язано з недостатнім його вивченням. Проведене нами дослідження показало, що на даному етапі розвитку економічному аналізу використання нематеріальних ресурсів приділяється недостатньо уваги (табл. 1). Можливо, це пов'язано з новизною даних об'єктів в Україні, а можливо, з тим, що дослідники вважають аналіз використання нематеріальних активів не достатньо актуальною сферою управління даними об'єктами.

Таблиця 1. Дослідження економічного аналізу використання нематеріальних активів вітчизняними вченими

Питання, що вивчаються	Автори									
	Бутинець Ф.Ф. [2]	Кошурько О.П. [21]	Мельничук Л.Ю. [8]	Мних Є.В. [9]	Мошенська С.З. [6]	Олійник О.В. [6]	Попович П.Я. [11]	Савицька Г.В. [14]	Шкербан С.Ш. [2]	Яценко В.М. [21]
Поняття нематеріальних активів	+			+	+	+	+	+	+	
Класифікація нематеріальних активів для потреб аналізу	+			+	+	+		+	+	
Методика економічного аналізу використання нематеріальних активів	+			+	+	+	+	+	+	
Аналіз обсягу та динаміки нематеріальних активів	+			+	+	+	+	+	+	
Аналіз структури нематеріальних активів	+			+	+	+	+	+	+	
Аналіз вибуття нематеріальних активів	+			+	+	+			+	
Показники ефективності використання нематеріальних активів	+		+	+	+	+	+			
Характеристика ліквідності нематеріальних активів	+				+	+	+			
Джерела інформації для проведення аналізу використання нематеріальних активів	+				+	+	+	+	+	
Інвестиції в нематеріальні активи		+						+		+

Відповідно до даних таблиці рівень вивченості питань аналізу використання нематеріальних об'єктів є наступним (рис. 1).

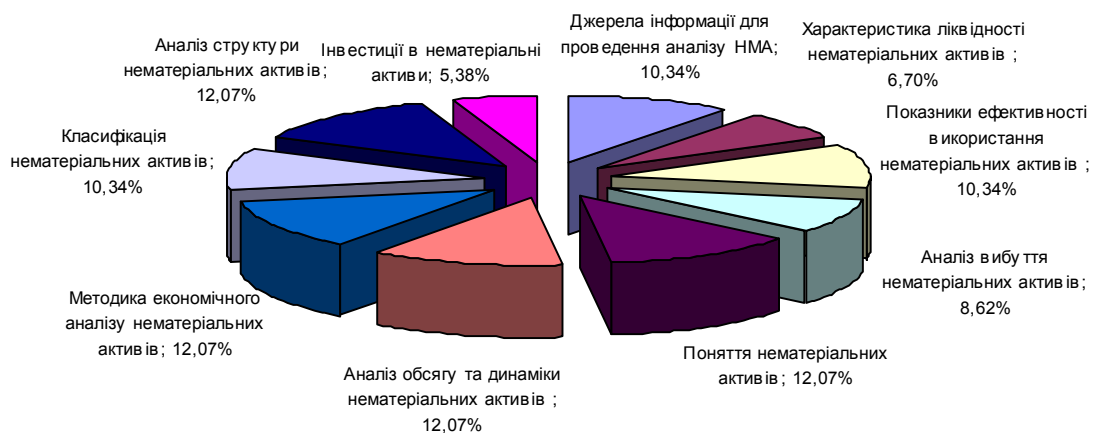

Рис. 1. Ступінь висвітлення економічного аналізу використання нематеріальних активів в дослідженнях вітчизняних вчених

З рисунку видно, що в однаковому співвідношенні дослідники приділяють увагу поняттю, методиці, аналізу

обсягу, динаміки та структури нематеріальних активів (по 12,07%). Це й не дивно. Оскільки перед вивченням

нематеріальних активів необхідно розібратися з їх сутністю, вяснити, що собою являє даний вид активів. Зрозуміло також і вивчення аналізу зміни обсягу динаміки та структури нематеріальних активів, оскільки чим більша їх частка у загальній кількості активів підприємства, тим кращі перспективи його розвитку.

В однаковому співвідношенні вивчається класифікація та джерела інформації про стан нематеріальних активів (по 10,34% відповідно). Ще менше у навчальній та періодичній літературі описується аналіз вибуття нематеріальних об'єктів (8,62%). Щодо обсягу вивчення питань класифікації нематеріальних об'єктів, то він пов'язаний з тим, що існує чимало групувань нематеріальних об'єктів, але кожний дослідник вибирає найзручнішу. При чому, класифікації нематеріальних активів схожі між собою. Відмінність полягає лише у тому, з якої точки зору та для яких потреб її здійснено.

Невід'ємною складовою відмінного проведення економічного аналізу використання нематеріальних об'єктів є й визначення його методики. Від того, наскільки правильно визначений кожний крок аналізу використання нематеріальних ресурсів, залежить його швидкість, ефективність та точність. Як бачимо, у всій дослідженій нами навчальній літературі автори в обов'язковому порядку приділяють увагу саме методиці здійснення аналізу даного виду об'єктів. Натомість, в жодному періодичному виданні не розкривається дане питання.

Щодо інших питань, то кожен дослідник визначає для себе пріоритетні та другорядні питання та на власний розсуд приділяє їм певну частину своєї уваги.

На нашу думку, більше потрібно приділяти уваги вибуттю нематеріальних активів через те, що втрачаючи певний обсяг даних об'єктів, підприємство втрачає й чимало можливостей. Те ж саме стосується й аналізу ліквідності, показників ефективності використання та інвестицій в нематеріальні об'єкти (10,34%, 6,7 та 5,38% відповідно). Щоб бути впевненим у завтрашньому дні, господарюючий суб'єкт має точно знати, наскільки ліквідними є його активи. До того ж висока вартість нематеріальних активів потребує сьогодні чималих інвестицій. Але проблема в тому, що отримати

залучення коштів досить складно. І більшість проблем пов'язано саме з тим, що власники підприємств неспроможні переконати потенційних інвесторів у перевагах інвестування саме даного виду активів. Але, чомусь, вивчення даного спектру питань знаходиться на найнижчому рівні. Взагалі, у літературі з економічного аналізу нематеріальні активи вивчаються досить мало. Здебільшого здійснюється аналіз необоротних активів загалом, і рідко виокремлюються нематеріальні активи. Тому дана сфера потребує всебічних подальших досліджень.

Оскільки без якісної підготовки та формування програми проведення аналізу нематеріальних ресурсів неможливим є ефективне його здійснення, то спробуємо ознайомитися з основними його характеристиками.

Об'єктами аналізу використання нематеріальних активів є: обсяг та динаміка нематеріальних активів; структура та стан нематеріальних активів за видами, строками корисного використання, джерелами формування, правової захищеності; дохідність та оборотність нематеріальних активів; ліквідність нематеріальних активів та ступінь ризику вкладення капіталу в даний вид активів. На основі об'єктів аналізу використання нематеріальних активів формуються наступні існуючі завдання: аналіз обсягу і динамік нематеріальних активів; аналіз структури і стану нематеріальних активів за видами, термінам використання та правової захищеності; аналіз дохідності (рентабельності) і фондовіддачі нематеріальних активів; аналіз ліквідності нематеріальних активів і рівня ризику вкладення капіталу в нематеріальні активи.

Та виконання всіх зазначених завдань можливе лише за якісного та повного забезпечення інформацією про нематеріальні активи певного підприємства. Від того, наскільки забезпеченим є проведення економічного аналізу залежить процес формування висновків та характеристика отриманих результатів, на основі яких потім приймаються управлінські рішення. Дані про використання підприємством нематеріальних об'єктів можна отримати з різних джерел (табл. 2).

Таблиця 2. Інформаційна база аналізу використання нематеріальних активів

Група	Джерела інформації
Первинні документи	– НА-1 "Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів"; – НА-2 "Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів"; – НА-3 "Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів"; – НА-4 "Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів"
Дані рахунків бухгалтерського обліку	12 "Нематеріальні активи" з аналітичними рахунками 121 "Права користування природними ресурсами", 122 "Права користування майном", 123 "Права на комерційні позначення", 124 "Права на об'єкти промислової власності", 125 "Авторське право та суміжні з ним права", 127 "Інші нематеріальні активи"
Облікові реєстри	Журнал 4, Відомість 4.3
Фінансова звітність	Форма № 1 "Баланс", форма № 2 "Звіт про фінансові результати", форма № 3 "Звіт про власний капітал", форма № 4 "Звіт про рух грошових коштів", форма № 5 "Примітки до річної фінансової звітності"
Інші документи	Дані проведених інвентаризацій, договори, контракти, патенти, ліцензії, дані попередніх перевірок тощо

Перераховані джерела інформації використовуються для проведення ретроспективного аналізу. Оперативний аналіз проводиться за даними первинного бухгалтерського обліку, а саме за інформацією рахунку 12 "Нематеріальні активи". Прогнозний аналіз ефективності використання нематеріальних активів застосовується при оцінці відповідних альтернативних рішень.

Також для аналізу використання нематеріальних активів розробляють систему економічних показників, що характеризують статику (стан) і динаміку (рух) активів. Особливе значення для аналізу мають показники ефективності використання нематеріальних об'єктів, що відображають рівень їх впливу на фінансовий стан і фінансові результати діяльності підприємства. Детальніше показники, що використовуються при аналізі використання нематеріальних активів будуть описані нами нижче.

Здебільшого дослідники пропонують майже однакову методику здійснення економічного аналізу використання нематеріальних ресурсів. При чому складається враження, що одним вченим було запропоновано певну методику, а всі його наступники просто формують власний підхід на базі поглядів попередника. Міняються місцями лише етапи вивчення нематеріальних активів підприємства. Більше того, досить часто зустрічаються просто скопійовані думки, які описані з точністю до кожної літери. Але не зрозуміло, чи то дійсно автори "однаково" мислять, чи просто не вистачає сил та натхнення запропонувати щось нове, можливо, не настільки ефективно, але своє та власне. Кожен з економістів виділяє свою кількість та послідовність проходження етапів аналізу використання цих специфічних по своїй суті

активів. Ось, наприклад, С.З. Мошенський та О.В. Олійник [6, с. 282-288] виділяють у методиці здійснення аналізу використання нематеріальних активів шість етапів: аналіз обсягу та динаміки нематеріальних активів; аналіз структури нематеріальних активів; структура нематеріальних активів за строками корисного використання; аналіз структури вибуття нематеріальних активів; аналіз за ступенем ліквідності; аналіз ефективності використання нематеріальних активів. Схожу методику пропонує й П.Я. Попович. Відмінність полягає лише у тому, що останній об'єднує аналіз структури нематеріальних активів за різними підходами їх групування в один етап. Трохи менше етапів менше виділяє Н.В. Тарасенко [17, с. 232-236]: визначення частки нематеріальних активів у майні підприємства; оцінка обсягу та динаміки нематеріальних активів; аналіз структури та стану нематеріальних; аналіз доходності нематеріальних об'єктів; аналіз ліквідності нематеріальних активів за ступенем ризику вкладень в них. Лише три етапи економічного аналізу використання підприємством нематеріальних активів пропонує Г.В. Савицька [14, с. 534-536]: аналіз об'єму та динаміки нематеріальних активів; вивчення структури нематеріальних об'єктів за різними класифікаційними групами; аналіз інвестицій в нематеріальні активи.

Враховуючи вищесказане, вважаємо основними етапами аналізу нематеріальних активів наступні:

I. частку нематеріальних активів у майні підприємства;

II. обсяг та динаміку нематеріальних активів;

Таблиця 3. Типова форма таблиці для аналізу зміни частки нематеріальних активів у майні підприємства

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення
Усього майна підприємства, тис.грн.			
У тому числі нематеріальні активи, тис.грн.			
Частка нематеріальних активів у майні підприємства			

Звісно частка нематеріальних активів підприємства може як збільшуватися, так і зменшуватись. Але, слід мати на увазі, що при необґрунтованому збільшенні частки нематеріальних активів у майні підприємства структура балансу погіршується. Знижуються показники ліквідності, сповільнюється оборот основних засобів та всього капіталу підприємства.

Таблиця 4. Типова форма таблиці для аналізу обсягу і динаміки нематеріальних активів

Показники	Базовий рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення	Темп зростання % до базового року
1. Права користування природними ресурсами				
2. Права користування майном				
3. Права на знаки для товарів та послуг				
4. Інші нематеріальні активи				
5. Гудвіл				
Разом				

Дана таблиця дає змогу проаналізувати, які нематеріальні активи підприємство найбільше використовує у своїй діяльності, а які ні. Також визначити як змінилися обсяги використання даного виду активів. Далі на базі отриманих показників можна буде зробити висновок, які зміни відбулися за певний період та чи є вони позитивними або негативними для господарської діяльності. За допомогою вищевказаної таблиці можна проаналізувати які нематеріальні активи підприємство найбільше використовує у своїй діяльності, а які ні. Також визначити як змінилися обсяги використання даного виду активів. Далі на базі отриманих показників можна буде зробити висновок, які зміни відбулися за певний період та чи є вони позитивними або негативними для господарської діяльності.

Третім етапом економічного аналізу використання нематеріальних активів є аналіз структури нематеріальних об'єктів, наявних на підприємстві.

III. структуру нематеріальних ресурсів, наявних на підприємстві;

IV. ефективність нематеріальних активів;

V. вплив факторів на ефективність використання нематеріальних активів;

VI. резерви збільшення обсягів виробництва за рахунок використання нематеріальних об'єктів.

Як видно, ми додали етап визначення резервів підвищення обсягів виробництва за рахунок нематеріальних активів, що не пропонує жоден з розглянутих нами авторів. Та немає сенсу проводити аналіз без визначення втрачених можливостей використання нематеріальних ресурсів, адже саме вони допоможуть знайти шляхи покращення показників діяльності підприємства.

Кожен з етапів має свої особливості, але невід'ємною частиною їх є правильний вибір способів оформлення результатів проведеного дослідження. Варто зазначити, що більшість авторів пропонують саме табличний форму оформлення результатів аналізу. Дійсно, вона є найбільш зручною та наочною. Тому, характеризуючи кожен з етапів, наведемо типові форми таблиць, що може полегшити діяльність аналітиків в даній сфері досліджень.

Отже, на першому етапі проведення економічного аналізу необхідно здійснити аналіз змін частки нематеріальних активів у загальній вартості майна підприємства (табл. 3).

Наступним етапом є аналіз обсягу та динаміки нематеріальних активів господарюючого суб'єкта. Даний етап, як і попередній проводиться на основі даних бухгалтерського обліку та передбачає аналіз зміни в обсязі та динаміці нематеріальних активів усього і за кожним видом (табл. 4).

Провівши даний аналіз можемо визначити, питома вага якого виду нематеріальних об'єктів є найбільшою, а яка найменшою та зробити висновок з приводу доцільності використання підприємством того чи іншого їх виду. Нематеріальні активи неоднорідні за своїм складом, характером використання чи експлуатації у процесі виробництва за рівнем впливу на фінансовий стан і результати господарської діяльності. Тому потрібен диференційований підхід до їх оцінювання. З цією метою проводять класифікацію і групування нематеріальних активів за різними причинами. Таким чином, з'являється можливість аналізу структури нематеріальних активів.

Аналіз структури нематеріальних активів здійснюється за видами, джерелами надходжень, термінами корисного використання, ступенем правової захищеності, рівнем ліквідності та ризику вкладень капіталу в нематеріальні активи, напрями вибуття тощо (рис. 2).

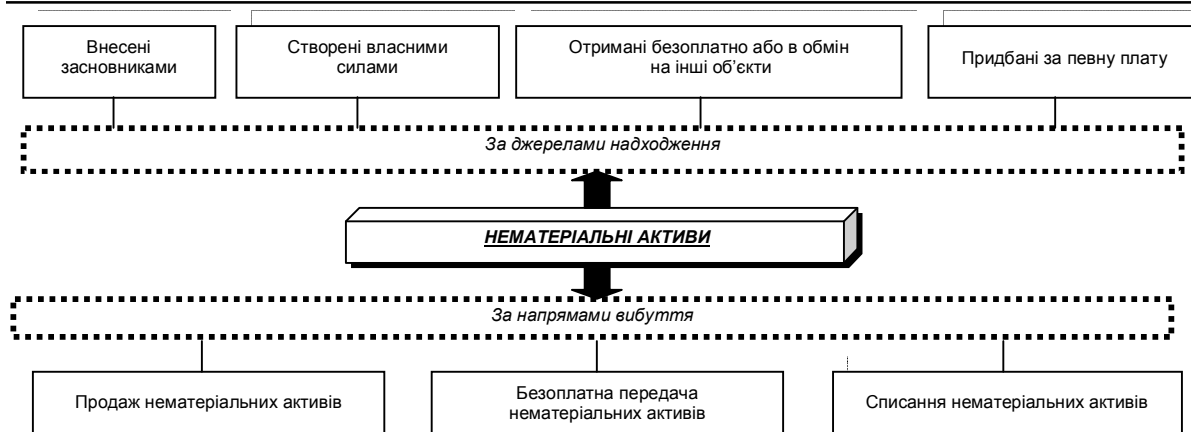

Рис. 2. Класифікація нематеріальних активів

Залежно від цілей аналізу використання нематеріальних активів групування можуть бути й іншими. Наприклад, для визначення частки нематеріальних активів за рівнем ліквідності, проводиться наступна класифікація: високоліквідні, середньо ліквідні, низько ліквідні. Після цього визначається питома вага кожної групи в загальній величині нематеріальних активів та дається оцінка за ступенем ліквідності.

Для аналізу змін структури нематеріальних активів за видами складається наступна таблиця (табл. 5).

Таблиця 5. Типова форма таблиці для аналізу структури нематеріальних активів

№ з/п	Показники	Базовий період		Звітний період		Відхилення	
		Сума, грн.	Питома вага, %	Сума, грн.	Питома вага, %	Сума, грн.	Питома вага, %
1.	Нематеріальні активи – разом, у т.ч.						
1.1.	Права користування природними ресурсами						
1.2.	Права користування майном: – земельною ділянкою, будівлею – право на оренду приміщень						
1.3.	Права на знаки для товарів та послуг (товарні знаки)						
1.4.	Права на об'єкти промислової власності: – право на винаходи – промислові зразки						
1.5.	Авторські та суміжні з ними права						
1.6.	Інші нематеріальні активи						

За аналогічною схемою (за формою табл. 5) проводиться аналіз структури нематеріальних активів за іншими ознаками групування. Після вивчення структури нематеріальних ресурсів, необхідно проаналізувати їх ефективність за допомогою показників, зазначених у табл. 6.

Таблиця 6. Типова форма таблиці для аналізу ефективності використання нематеріальних активів

Показники	Попередній квартал (жовтень-вересень 2008 р.)	Звітний квартал (січень-березень 2009 р.)	У % до попереднього кварталу
1. Нематеріальні активи, тис.грн.			
2. Виручка від реалізації продукції, тис.грн			
3. Чистий прибуток, тис.грн.			
4. Дохідність нематеріальних активів, тис.грн. (3:1)			
5. Коефіцієнт оборотності нематеріальних активів (2:1)			
6. Рентабельність продаж, % (3:2)			

Якщо темпи росту виручки від реалізації перевищують темпи приросту нематеріальних активів, то це свідчить про ефективність використання нематеріальних активів. Якщо ж навпаки, то використання є неефективним. Дохідність нематеріальних активів може як збільшуватися, так і зменшуватися. Це залежить від оборотності нематеріальних активів: оборотність скорочується – дохідність зменшується і навпаки. Рентабельність нематеріальних активів має лише зростати, в іншому випадку діяльність підприємства не буде приносити тих результатів, які очікують власники.

Під час аналізу ефективності використання нематеріальних активів важливим є визначення впливу окремих факторів на показники використання даного виду активів. Тобто необхідним є проведення факторного аналізу. Він дозволяє визначити, в залежності від якого фактору збільшуються чи зменшуються ті чи інші показники наявності нематеріальних ресурсів. Це в свою чергу надасть змогу оперативніше прийняти рішення з приводу використання даного виду активів.

Як вже зазначалося, важливим питанням при економічному аналізі використання нематеріальних активів для будь-якого підприємства є визначення резервів збільшення обсягу виробництва за рахунок залучення даного виду активів. Яскравим прикладом з цього приводу є купівля підприємством певних комп'ютерних програм, наприклад, для ведення бухгалтерського обліку. За рахунок комп'ютеризації обліку у підприємства зменшується потреба в працівниках бухгалтерії, тому що їх кількість можна звести до мінімуму за рахунок того, що даний нематеріальний актив допоможе сконцентрувати усі напрямки ведення обліку в одній програмі, яку веде мінімальна кількість працівників. В свою чергу зменшення бухгалтерського персоналу дає змогу зекономити на витратах на заробітну плату та взагалі зменшити витрати на виробництво продукції. Отже, різниця у фондах оплати праці після та до впровадження нової програми ї буде нашим резервом для збільшення обсягів виробництва.

Також комп'ютеризація підприємства може допомогти зекономити час управлінського персоналу. Вона підвищить швидкість отримання тієї чи іншої інформації про діяльність підприємства, про потребу у залученні тих чи інших факторів виробництва, визначити потребу у клієнтах, зменшить час та витрати на їх пошук. Тобто резервами збільшення обсягу виробництва у цьому випадку є зменшення витрат на управління процесом виробництва та реалізації продукції.

Ще одним шляхом економії коштів підприємства є введення новітніх технологій. Це допоможе зменшити витрати на послуги найманої праці, зменшити витрати часу та матеріальні витрати, а всі заощаджені кошти спрямувати на розширення виробництва продукції.

Отже, правильна організація та проведення економічного аналізу використання нематеріальних активів допоможе отримати очікувані позитивні показники їх використання та оптимізувати витрати для розширення обсягу виробництва продукції.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Для вирішення проблемних питань, пов'язаних з використанням нематеріальних активів, під час проведення економічного аналізу необхідно:

1. В повному обсязі інформаційно забезпечити аналітиків при проведенні аналізу, оскільки від цього залежить глибина та точність дослідження використання господарюючими суб'єктами нематеріальних ресурсів.

2. Насамперед здійснити аналіз структури та динаміки, аналіз наявності та руху, аналіз ефективності, аналіз ліквідності нематеріальних активів, визначити резерви підвищення обсягів виробництва продукції. Можливі й інші етапи проведення економічного аналізу використання нематеріальних активів. Їх вибір та здійснення визначаються особами, які його здійснюють і в залежності від мети, поставленої перед аналітиками порядок та стадії аналізу використання нематеріальних активів можуть змінюватися.

3. Дотримуватися системного підходу при аналізі використання нематеріальних ресурсів підприємства, оскільки лише системний підхід дозволить найоптимальніше та найефективніше забезпечити наявність та рух нематеріальних активів на підприємстві. Системне дослідження нематеріальних активів, дозволяє розглянути їх як певну множину елементів, взаємозв'язок яких обумовлює цілісність властивості цієї множини. Основний акцент робиться на виявленні множини зв'язків і відношень, які мають місце як у середині об'єкта, так і у його відношенні з зовнішнім оточенням. Властивості нематеріальних активів як цілісної системи визначаються не стільки додаванням властивостей окремих його елементів, як властивостями їх структури, особливими системоутворюючими та інтеграційними зв'язками.

4. В результаті проведеного аналізу визначити можливі шляхи підвищення ефективності використання нематеріальних активів, зокрема:

– дотримання підприємством власної стратегії технічно, організаційного та економічного розвитку;

– переорієнтація на максимальне технічне переозброєння й реконструкцію;

– систематичне оновлення технологічної бази взаємопов'язаних виробничих ланок підприємства та багато інших шляхів та способів, які дадуть змогу покращити стан підприємства, а також основні показники ефективності використання нематеріальних активів.

Список використаних літератури:

1. Березовський В.А. Совершенствование учета и анализа нематериальных активов в условиях формирования экономики инновационного типа / В.А. Березовский, В.Б. Гурко. – Мн.: Мисанта, 2006. – 131 с.
2. Економічний аналіз / [Ф.Ф. Бутинець, С.Ш. Шкарабан, Є.В. Мних та ін.]: за ред. Ф.Ф. Бутинця – Житомир: ПП

“Рута”, 2003.– 680 с. 3. Економічний аналіз діяльності суб'єкта господарювання [Електронний ресурс] – Режим доступу до книги: <http://readbookz.com/book/147/4184.html>
4. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навчальний посібник / [Т.Д. Коростенко, Є.О. Підгора, В.С. Рижиков, В.А. Панков, А.А. Герасимов, В.В. Ровенська] – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 400 с. 5. Економічний аналіз: навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит”] / за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 680 с. 6. Економічний аналіз: підручник [для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів] / [С.З. Мошенський, О.В. Олійник та ін.]: за ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – Житомир: ПП “Рута”, 2007. – 704 с.
7. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навчальний посібник / [Т.Д. Костенко, Є.О. Підгора, В.С. Рижиков та ін.] – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 400 с.
8. Мельничук Л.Ю. Система збалансованих показників (BSC) в аналізі ефективності використання нематеріальних активів / Л.Ю. Мельничук – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/2_SND_2007/Economics/19255.doc.htm
9. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник / Є.В. Мних. – К.: Київ. нац. торг.-еко. ун-т, 2008. – 514 с.
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи”, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0750-99>
11. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання / П.Я. Попович.– Тернопіль: Економічна думка, 2001.– 454 с.
12. Прокопенко І.Ф. Методика і методологія економічного аналізу: навч. пос. / І.Ф. Прокопенко, В.І. Ганін. – К.: - Центр учбової літератури, 2008. – 430 с.
13. Ришар Ж. Аудит и анализ хозяйственной деятельности предприятия / Ришар Ж. пер. с франц. под ред. Л. П. Белых.– М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997.– 375 с.
14. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая.– Мн.: Новое знание, 2002.– 704 с. (7).– (Экономическое образование)
15. Сизоненко О.В. Класифікація нематеріальних активів для потреб бухгалтерського обліку / О.В. Сизоненко // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 8. – С. 143-146.
16. Совершенствование теоретических и методологических аспектов учета и анализа нематериальных активов в коммерческих организациях [Електронний ресурс] – Режим доступу: // http://planetadisser.com/see/dis_170135.html
17. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства / Н.В. Тарасенко –[2-ге вид., стер.] – К.: Алерта, 2003. – 485 с.
18. Тарасова И. Предложения по усовершенствованию классификации нематериальных активов в Плане счетов и П(С)БУ 8/ И. Тарасова // Бухгалтерський учет аудит. – 2004. – № 4. – С. 38-41.
19. Тарасюк І. Аналіз ефективності використання нематеріальних активів [Електронний ресурс] / І. Тарасюк – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13.DNI_2007/Economics/21076.doc.htm
20. Хотинская Г.И. Анализ хозяйственной деятельности предприятия (на примере предприятия сферы услуг): учебное пособие / Г.И. Хотинская, Г.В. Харитонова – [2-е изд., перераб и доп.] – М.: Издательство “Дело и сервис”, 2007. – 240 с.
21. Яценко В.М. Інвестування у людський капітал в умовах трансформаційної економіки: регіональний аспект / В.М. Яценко, О.П. Кошулько // Фінанси України.– 2007.– № 5.– С. 48-53.

БАНАСЬКО Тетяна Миколаївна – здобувач Житомирського державного технологічного університету

